

Kriminaliteten i Danmark efter krigen.

Af lektor, mag. art. KARL O. CHRISTIANSEN.

Dansk kriminalstatistik for de sidste 10—15 år omfatter en særdeles interessant periode. Ifølge de officielle kriminalstatistiske publikationer skete der en meget væsentlig forøgelse af forbrydernes og forbrydernes antal i krigsårene. Efter befrielsen er tendensen igen faldende, selv om vi endnu ikke er nået ned på før-krigsårenes niveau. Stigningen i besættelsestiden afslørede forskellige ting af interesse. Der er ikke nogen grund til at betvivle, at det forøgede antal anmeldte forbrydelser, det forøgede antal tiltalte og det forøgede antal domfældte personer virkelig er udtryk for en stigning i den totale (kendte og ukendte) kriminalitet. Men det er umuligt at beregne, hvor stor den var. Ifølge anmeldelsesstatistikken fordoblede antallet af forbrydelser fra 1937 til 1943, og antallet af opklarede forbrydelser voksede med ca. 50 pct., medens antallet af domfældte personer efter domfældelsesstatistikken forøgedes med 130 pct. (114 pct. for mændenes vedkommende og en firedobling af den kvindelige kriminalitet). Samtidig skete der en ændring i tilbøjeligheden til at frafalde tiltale. »Domfældelsesrisikoen« voksede stærkt, medens chancen for at opnå tiltalefrafald aftog tilsvarende. De irrationelle momenter i domstolens indstilling som krigsårenes kriminalstatistik afslører på forskellig måde, har jeg tidligere omtalt her i tidsskriftet¹). Man kan ud fra disse kendsgerninger nære en begrundet mistanke — hvis rigtighed ganske vist ikke kan godtgøres exact — om, at også chancen for en positiv afgørelse af skyldspørgsmålet har været voksende. Den udvikling, der er sket efter befrielsen, må altså ses på baggrund af kriminalitetens stigning under besættelsen, og det vil være af særlig interesse at undersøge, hvorledes den tilbagevenden til »normale forhold«, der nu er ved at ske, vil komme til at forløbe på forskellige områder.

Det statistiske departements *Kriminalstatistik* for årene 1944, 1945 og 1946 og *Statistisk Årbog* for 1949 indeholder værdifuldt stof til belysning af disse spørgsmål. Imidlertid giver kriminalstatistikken for 1944 og -45 kun et ufuldstændigt billede af forholdene. Det skyldes mindre, at visse tabeller ikke har kunnet udarbejdes (anmeldte og opklarede forbrydelser, tiltalefrafald), end at hele retsforfølgningen påvirkedes stærkt af politiets fjernelse d. 19. 9. 1944. Det er derfor sandsynligt, at den stigning, der begyndte allerede i 1940—41, fortsatte i 1944 og muligvis også i 1945. Tabelmaterialet i 1944 og 1945's kriminalstatistik kan derfor alene tages »som et faktisk udtryk for domstolens virksomhed«²).

Når 1946 og -47 bringer en vis forøgelse i antallet af domfældelser i forhold til årene 1944—45, behøver dette ikke at betyde, at den to-

¹) International Criminal Statistics, 1950, hæfte 1, pp. 1 ff.

²) Kriminalstatistik, 1944, p. 6.

tale (kendte og ukendte) kriminalitet har været stigende. Snarere betegner det »en tilbagevenden til normal retsforfølgning«³⁾. Iøvrigt kan der være grund til at understrege, at de retshåndhævende myndigheder i 1946 og til dels endnu i 1947 var så stærkt optaget af retsopgøret med landssvigerne, at de ordinære straffesagers behandling blev påvirket deraf. Det gælder utvivlsomt antallet af domfældte og antallet af opklarede forbrydelser, og det kan ikke udelukkes, at det også har haft indflydelse på antallet af anmeldte forbrydelser.

Det er måske heller ikke ganske overflødig — som baggrund for den efterfølgende redegørelse — at gøre opmærksom på, at al kriminalstatistik ifølge sin natur er en statistik over samfundets forskelligeartede reaktioner overfor den kendte del af kriminaliteten.

Anmeldelsesstatistiken.

I 1937 *anmeldtes* der ca. 82.000 forbrydelser; i 1943 var tallet godt og vel fordoblet (ca. 166.000). Tallene for årene 1946—47—48 ligger omkring 121—122.000. For de enkelte forbrydelsesarter fremgår udviklingen af følgende tabel, der giver de beregnede indextal med 1937 som udgangspunkt.

	1937	1943	1946	1947	1948
Sædelighedsforbrydelser	100	118	98		
Voldsforbrydelser	100	204	132		
Ejendomsforbrydelser	100	206	151		
Andre forbrydelser	100	140	114		
Ialt	100	202	149	149	147
Opklarede forbrydelser	100	153	117	130	125

Det ses, at både stigningen frem til 1943 og faldet i 1946 i særlig grad skyldes volds- og ejendomsforbrydelser. Antallet af sædelighedsforbrydelser varierer kun lidt. For årene 1947 og —48 er det kun muligt at beregne index på ialt-tallene, da klassifikationen i Statistisk Årbog ikke helt svarer til klassifikationen i Kriminalstatistik. Det er iøvrigt af interesse at se, at indextallet for *opklarede forbrydelser* kun stiger til 153 (i 1943) og derefter falder til omkring 120—130. Dette svarer til følgende opklaringsprocenter i de nævnte år: 52 — 39 — 41 — 45 — 44, hvilket afspejler, at de vanskelige forhold, der hemmede politiets arbejde i besættelsesårene, nu er ved at være overvundne.

Domfældelsesstatistiken.

I 1937 blev der *domfældt* 6.134 personer. Tallet steg til 14.108 i 1943. I 1946—47 ligger tallene mellem 12 og 13.000. For mændenes vedkommende var der tale om godt og vel en fordobling og derefter et lille fald. For kvindernes vedkommende drejer det sig om en fordobling, der i efterkrigsårene følges af en tilsvarende mindre nedgang.

Der er altså i besættelsestiden sket en meget væsentlig forskydning i *forholdet mellem den mandlige og den kvindelige andel i kriminali-*

³⁾ Kriminalstatistik, 1946, p. 6.

teten. I 1937 var 8,5 pct. af samtlige domfældte kvinder. I 1943 udgjorde den kvindelige andel 14,9 pct, i 1946 14,7 pct. og i 1947 13,8 pct. En tilsvarende udvikling er iagttaget i mange andre lande både under den første og den anden verdenskrig.

Udviklingen for de enkelte forbrydelsesgrupper illustreres ved indestallene i følgende to tabeller:

Domfældte mænd.

	1937	1943	1944	1945	1946	1947
Sædelighedsforbrydelser	100	122	94	65	94	117
Voldsforbrydelser	100	134	92	89	116	113
Ejendomsforbrydelser	100	248	221	191	223	232
Andre forbrydelser	100	183	120	87	129	144
Ialt	100	214	182	157	189	197

Domfældte kvinder.

	1937	1943	1944	1945	1946	1947
Sædelighedsforbrydelser	100	60	53	28	90	58
Voldsforbrydelser	100	421	283	159	535	420
Ejendomsforbrydelser	100	428	307	208	347	354
Andre forbrydelser	100	530	352	213	322	409
Ialt	100	403	286	188	350	342
<i>Ialt, mænd og kvinder</i>	100	230	191	160	202	209

Det fremgår af tabellen, at stigningen for mændenes vedkommende i særlig grad skyldes ejendomsforbrydelser, der også i efterkrigsårene har holdt sig på omtrent samme høje niveau. Medens antallet af anmeldte voldsforbrydelser var fordoblet i 1943, steg antallet af domfældte voldsforbrydere kun med 34 pct. Dette giver et godt indtryk af, hvor vanskeligt det var at bekæmpe voldskriminaliteten under den tyske besættelse.

Også for kvindernes vedkommende stiger ejendomsforbrydernes antal ifølge domfældelsesstatistikken meget stærkt; men det samme gælder for kvinder dømt for voldsforbrydelser, en gruppe, der i den kvindelige kriminalitet domineres af udbredelse af venerisk smitte. Den betydelige stigning i »andre forbrydelser« hos kvinder falder næsten udelukkende på falsk forklaring for retten.

Kriminalstatistikens tal for *domfældelser og tiltalefrafald* giver et godt indtryk af den skærpede kurs overfor lovovertræderne. Medens antallet af domfældte mere end fordobles og antallet af unge, overfor hvem tiltale er frafaldet ifølge strfl.s § 30 og forsorgslovens § 150, fordobles fra 1938 til 1943, stiger antallet af tiltalefrafald mod bødevedtagelse kun med ca. 30 pct. og tiltalefrafald iøvrigt efter rpl.s § 723 kun med 3 pct. I 1946 er antallet af domfældelser stadig mere end fordoblet; men det er bemærkelsesværdigt, at § 30-tiltalefrafaldene kun ligger 19 pct. over 1938's niveau, og de to andre kategorier af tiltalefrafald omkring eller under førkrigsårenes antal. Krigsårenes ind-

virkning på den del af ungdomskriminaliteten, der behandles i overensstemmelse med strfl.s § 30, er altså kortvarig, hvorimod deres virkning på retsplejens holdning synes at være af mere langvarig karakter. Disse meget karakteristiske forskydninger belyses måske bedre af nedenstående tabel over den procentvise fordeling af domfældelser og tiltalefrafald i de 3 nævnte år:

	1938		1943		1946	
	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%
Domfældte personer	6.002	46	14.108	62	12.412	66
§ 30-tiltalefrafald	1.062	8	2.150	9	1.267	7
Tilt.fraf. mod bødevedt.	1.002	8	1.295	6	1.031	5
Tilt.fraf. iøvrigt (rpl. § 723)	5.060	38	5.230	23	4.100	22
Ialt	13.136	100	22.783	100	18.810	100

Det fremgår af tabellen, at »domfældelsesrisikoen« for personer, hvis skyld var fastslået, voksede fra 46 til 66 pct.; det relative antal af § 30-tiltalefrafald har holdt sig nogenlunde uforandret; anvendelsen af tiltalefrafald mod bødevedtagelse har været dalende; medens chancen for tiltalefrafald iøvrigt efter rpl. § 732 er faldet stærkt, fra 38 til 22 pct. Det mest interessante er imidlertid, at denne udvikling, der blev indledt i krigsårene under indtryk af den betydelige stigning i kriminaliteten, er fortsat også efter krigen, hvor forbrydelsernes antal atter har været stærkt aftagende.

Lovovertrædernes *aldersfordeling* har — modsat forholdene under den første verdenskrig — ikke været underkastet større svingninger i løbet af de senere år. Vedføjede tabeller viser den procentvise fordeling af domfældte lovovertrædere efter alder:

Mænd.

	1937		1943		1947	
	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%
—20 år	895	16	1.818	15	1.491	13
21—24 år	1.278	23	2.664	22	1.977	18
25—29 år	1.096	19	2.336	19	2.172	20
30—39 år	1.331	24	3.075	26	3.094	28
40—49 år	659	12	1.449	12	1.571	14
50— år	355	6	669	6	764	7
Ialt	5.614	100	12.011	100	11.069	100

Kvinder.

	1937		1943		1947	
	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%
—20 år	118	23	515	25	307	17
21—24 år	142	27	564	27	451	25
25—29 år	84	16	367	17	373	21
30—39 år	102	20	389	19	384	22
40—49 år	44	8	173	8	191	11
50— år	30	6	89	4	73	4
Ialt	520	100	2.097	100	1.779	100

Skønt der ikke kan tales om nogen større svingninger i aldersfordelingen, kan man dog både for mændenes og kvindernes vedkommende påvise en vis tendens i udviklingen: en nedgang i det relative antal af de under 25-årige og en stigning i det relative antal af lovovertrædere i de ældre aldersklasser. Blandt kvinderne var der en svag stigning i de yngre aldersklasser under krigen, men et endnu større fald efter krigen. For de yngre mænd har tilbagegangen været mere kon-
tinuerlig. Sammenholdes disse kendsgerninger med det ovenfor om § 30-tiltalefrafaldene fremhævede, får man endnu engang bekræftet, at en voldsom stigning af ungdomskriminaliteten, der skyldes dybtgående, men også forbigående, ændringer i samfundets struktur, kriminalistisk set ikke er nær så farlig som en af tilsvarende forhold fremkaldt stigning i de ældre aldersklassers kriminalitet. For de unges vedkommende kan man ikke iagttagte nogen eftervirkninger af krigsårenes forhøjede kriminalitet: aldersklassen 21—24 år er forholdsvis svagere repræsenteret i 1947, end tilfældet var i 1943.

Krigsårene medførte en relativ forøgelse af *hovedstadens* og *provinsbyernes* kriminalitet, hvor stigningen var størst, og en tilsvarende relativ formindskelse af *landdistrikternes* kriminalitet, hvor stigningen var mindre. Forskydningerne fremgår af nedenstående tabeller:

Mænd.

	1937		1943		1947	
	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%
Hovedstaden	2.100	37	5.085	42	4.781	43
Provinsbyerne	1.679	30	4.160	35	3.924	36
Landdistrikterne	1.835	33	2.766	23	2.364	21
Ialt	5.614	100	12.011	100	11.069	100

Kvinder.

	1937		1943		1947	
	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%
Hovedstaden	213	41	1.026	49	810	45
Provinsbyerne	183	35	789	38	725	41
Landdistrikterne	124	24	282	13	244	14
Ialt	520	100	2.097	100	1.779	100

Kriminalstatistiken indeholder ikke nogen egentlig recidivstatistik. Tabellerne over *forbryderbegyndere* og *recidivister*, idømt højere straf end bøde, viser kun små svingninger. I 1937 var 59 pct. af de domfældte mænd forbryderbegyndere; i 1943 var tallet steget til 60; og i 1946 var det atter faldet til 58. For kvindernes vedkommende er procenttallene for forbryderbegyndere i de nævnte tre år: 81 — 79 — 79. Man må håbe, at en egentlig recidivstatistik, baseret på undersøgelser af tidligere domfældte, snart må blive udarbejdet og indgå som et normalt led i det statistiske departements kriminalstatistiske publikationer. Både udfra teoretiske og udfra praktiske synspunkter må en sådan recidivstatistik — rigtigt udformet — blive en af grundpillerne i kriminalstatistiken.

Anvendelsen af *betinget dom*, der med rette er blevet brugt som en målestok for et lands kriminalpolitiske udvikling, afspejler igen den skærpede holdning overfor lovovertræderne under besættelsen og efter befrielsen. Udviklingen fremgår af følgende 2 tabeller:

<i>Mænd.</i>				
	1937	1943	1946	1947
Samtlige domfældte	5.614	12.011	10.592	11.069
Betinget dømte	1.953	2.567	2.586	2.927
Bet. dømte i pct. af samtl.	35	21	24	26

<i>Kvinder.</i>				
	1937	1943	1946	1947
Samtlige domfældte	520	2.097	1.820	1.779
Betinget dømte	336	1.263	1.021	1.031
Bet. dømte i pct. af samtl.	65	60	56	58

Særlig for mændenes vedkommende medførte krigsårene en væsentlig begrænsning i anvendelsen af betinget dom, og der synes trods kriminalitetens aftagen endnu at være langt igen, før vi når op på det stadi, der prægede årene før landets besættelse. Det er iøvrigt ejendommeligt at se, at den skærpede kurs med hensyn til anvendelse af ubetingede domme ikke gjorde sig gældende nær så stærkt overfor kvinderne, hvis kriminalitet firedobledes, som overfor mændene, hvis kriminalitet »kun« fordobledes. Dette er et nyt eksempel på, at straf kun i ringe udstrækning anvendes som et rationelt middel til kriminalitetens bekæmpelse.

Det tabelmateriale, der angår *de idømte straffe*, giver også indtryk af domstolenes skarpere kurs overfor de kriminelle. Fængsel anvendes i forholdsvis større og hæfte i forholdsvis mindre udstrækning end før krigen. Særforanstaltninger m.v., der omfatter psykopatfængsel, militærarrest, ungdomsfængsel, arbejdsbus, sikkerhedsforvaring og sikkerhedsforanstaltningerne: psykopatforvaring, sindssygehospital og åndssvageanstalt, er for mændenes vedkommende anvendt i nogenlunde samme udstrækning gennem hele perioden. For kvinderne er procentallene faldende, uden at man dog er i stand til at godtgøre, om det drejer sig om andet end tilfældige svingninger. Den procentvise fordeling i anvendelsen af bøde, hæfte og varetægt for straf, fængsel og særforanstaltninger m.v. fremgår iøvrigt af de følgende to tabeller:

	1937		1943		1946		1947	
	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%
Bøde	486	9	928	8	1.025	10	1.001	9
Hæfte, varet, f. straf	780	14	1.051	9	887	8	860	8
Fængsel	4.133	73	9.691	80	8.263	78	8.799	79
Særforanstaltninger m.v.	215	4	341	3	417	4	409	4
Ialt	5.614	100	12.011	100	10.592	100	11.069	100

Kvinder.

	1937		1943		1946		1947	
	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%
Bøde	26	5	75	4	113	6	124	7
Hæfte, varet. f. straf	69	13	127	6	138	8	121	7
Fængsel	404	78	1.868	89	1.556	85	1.500	84
Særforanstaltninger m.v.	21	4	27	1	13	1	34	2
Ialt	520	100	2.097	100	1.820	100	1.779	100

Også sammenligninger vedrørende længden af de idømte fængselsstraffe viser en tilsvarende tendens i udviklingen. Den procentvise fordeling af mænd og kvinder idømt fængselsstraf efter straffens længde fremgår af de følgende to tabeller:

Mænd.

	1937		1943		1946		1947	
	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%
—3 mdr.s fængsel	2.567	62	4.963	51	3.746	45	4.340	49
4—6 mdr.s fængsel	828	20	2.707	28	2.304	28	2.408	28
7—12 mdr.s fængsel	514	13	1.336	14	1.325	16	1.339	15
Over 1 års fængsel	224	5	685	7	888	11	712	8
Ialt	4.133	100	9.691	100	8.263	100	8.799	100

Kvinder.

	1937		1943		1946		1947	
	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%	Abs. tal	%
—3 mdr.s fængsel	323	80	1.422	76	1.080	70	1.065	71
4—6 mdr.s fængsel	59	15	335	18	329	21	331	22
7—12 mdr.s fængsel	16	4	86	5	112	7	83	6
Over 1 års fængsel	6	1	25	1	35	2	21	1
Ialt	404	100	1.868	100	1.556	100	1.500	100

Konklusioner.

Som konklusion af ovenstående korte oversigt over kriminalitetens udvikling i Danmark siden 1937 kan følgende fremhæves:

1) Det totale antal af begåede forbrydelser har — bortset fra seksualkriminalitetens område — været stærkt voksende, men er nu atter aftaget væsentligt.

2) Antallet af domfældte personer er steget endnu stærkere, end man ifølge anmeldelsesstatistikken kunne vente, og tallene ligger stadig højt. Endnu mere karakteristisk er forskydningen mellem domfældelser og tiltalefrafald. »Domfældelsesrisikoen« er under krigen steget stærkt, og den er stadig betydelig. Chancen for at opnå tiltalefrafald er faldet tilsvarende, og den ligger stadig forholdsvis lavt. Det er åbenbart lettere at gennemføre en skarpere kurs overfor lovovertræderne i en periode, hvor kriminaliteten stiger, end at vende tilbage til den oprindelige praksis, når kriminaliteten atter nærmer sig sit »normale« leje.

3) Domstolenes skærpede kurs har været af forholdsvis generel, overvejende udifferentieret karakter. Der er ikke skelnet mellem forbrydelses- og persongrupper, hvor udviklingen har været forskelligartet. Den større strenghed i retsforfølgningen må derfor snarere opfattes som en følge af den emotionelt farvede oplevelse af en stigende kriminalitet end som et resultat af rationelle overvejelser over, hvordan det voksende antal forbrydelser bedst kunne bekæmpes.

Dansk kriminalstatistik er ikke fuldkommen; men det skal indrømmes, at den hører til de bedste i verden. Det er muligt at benytte den som kilde for kriminologiske studier af overvejende teoretisk karakter og som vejleder i den praktiske kriminalpolitik. Imidlertid bør vi ikke glemme, at vi i Danmark, hvor ensartetheden med hensyn til retspleje, straffelovgivning, de sociale forhold og befolkningens sammensætning er større end i mange andre lande, har mulighed for yderligere at forfine det værktøj og udbygge de resultater, som sammenfattes under betegnelsen kriminalstatistik. Får vi indenfor en overskuelig fremtid en egentlig recidivstatistik, kan vi i hvert fald bevare den plads i første række, vi nu indtager.

Karl O. Christiansen.

Corrective Training.

Ett nytt engelskt straffverkställighetsexperiment.

Av jur. kand. GÖRAN HULTKRANTZ.

Den senaste engelska straffverkställighetslagstiftningen — Criminal Justice Act 1948*) — har medfört avskaffandet av en mängd relikter och införandet av ett flertal reformer i engelsk fångvård. Ett av de mest intressanta av dessa nytillskott är den reaktionsform mot återfallsförbrytare, som under namn av *corrective training* upptagits i lagens 21. section. Som lagen själv säger:

I det fall, att en person, som uppnått en ålder av minst 21 år, finnes ha begått brott, varå han kan dömas till fängelsestraff i två år och däröver; och

sedan han fyllt 17 år, vid minst tvenne tidigare tillfällen straffats för liknande brott,

må rätten, där den finner det lämpligt med hänsyn till hans tillrättaförande och till förhindrande av brott att låta honom undergå en

*) En redogörelse för lagen av T. Lindberg återfinnes i Svensk Juristtidning 1949, sidan 326 ff, och av Th. Petersen i N.T.f.K. 1949: 2, side 128 ff.